

falkoronákat, és alakították át a korábbi ablakokat „külsőfüles” félköríves záródásúakká.

A következő nagy, a templom külsejét alapvetően megváltoztató átépítés 1834-ben történt, ekkor alakították ki a mai ablakokat, építették meg a karzatot és a D-i oldalon a sekrestyét.

SIMON ZOLTÁN

110. Gyula, Gábor Áron utca 12.

(Békés megye) Kk

2002. februárban egy épülő lakóház kéményalapozása során emberi csontvázat találtak, s erről bejelentést tettek. A Gábor Áron utca a település keleti részén helyezkedik el, a középkori téglavárat ÉK felől övező Nagyrómanváros keleti részén. A 12. sz. ház az utca északkeleti oldalán található.

A sír kibontását és dokumentálását február 28-án végeztük el. Foltja nem volt megfigyelhető. Alján egy háton fekvő, nyújtott helyzetű, feltehetőleg többszörösen bolygatott csontváz feküdt. A koponya a bal oldalára fordult, darabokra tört, az állkapocs lecsúszott, és szintén összetört. A jobb kar könyökben behajlítva a váz jobb oldalán feküdt, a bal kar teljesen hiányzott. A kulcsontok a lapockacsontok és a bordák mindkét oldalon épek voltak, a csontok igen jó megtartásúnak bizonyultak. A vázat a medence tájékán egy korábbi kéményalapozás betontömbje vágta el. Feltehető, hogy a 12 évvel korábbi alapozási munkák során már megtalálták a csontváz medencétől lefelé eső részét, és helyére öntötték az alapozás betonját. A koponya bal oldalán egy vastag állatcsont feküdt, feltehetőleg másodlagos helyzetben, hiszen ezen az oldalon a csontváz karja is hiányzott. Tájolása: ÉNy 43°. A sír felszíntől mért mélysége 78 cm. Melléklete nem volt.

A csontváz közeléből néhány késő középkori és újkori edénytöredék, téglá és habarcsarabok is előkerültek, ám ezek inkább azt jelzik, hogy a terület többször átforgatott volt, a csontvázon megfigyelhető bolygatások nyomai is a korábbi földmunkák során keletkeztek.

LISKA ANDRÁS

111. Gyula, 144. számú lelőhely

(Békés megye) Á

2002. május 23-án bejelentés érkezett múzeumunkba, miszerint a gyulai határ Ny-i szélén lévő 144. számú lelőhely K-i részén, közvetlenül a kétegyházi műút mellett fekvő Keresztes-halmon emberi csontok kerültek elő.

A helyszínre kiérkezve azt tapasztaltuk, hogy a halom É-i felének szántása során nagyszámú embercsontot, valamint téglá és habarcsdarabokat forgatott ki az eke. A kurgánra épített Árpád-kori templom illetve temető kutatására 1992-ben került sor Szatmári Imre vezetésével.

GYUCHA ATTILA

112. Gyula, 425. számú lelőhely

(Békés megye) B, Sza, LT, A

A részletes tanulmányt lásd a 65. oldalon!

LISKA ANDRÁS

113. Gyula, 503. számú lelőhely

(Békés megye) LT

A lelőhelyen a 44. számú főút Gyula és Békéscsaba közti szakaszának szélesítéséhez kapcsolódó megelőző feltárássorozat keretében 2002. október 15–22. között végeztünk munkát.

A lelőhely Gyulától Ny-ra, a 44. számú főút D-i oldalán közvetlenül az út egy enyhe, ÉNy-i irányú kanyarulatától K-re a Tarr-tanyától NyÉNy-ra, a Nagy-tanyához vezető dűlőút két oldalán található.

A lelőhelyen az előzetes terepbejárások során gyűjtött felszíni anyag alapján néhány objektumból álló kis településrészletre számítottunk. A nyomvonalba eső, mintegy 50×25 m-es terület feltárása során összesen 9, viszonylag kisméretű gödröt bontottunk ki, melyek java részében korhatározásra alkalmas leletanyagot nem találtunk. Érdekesebb jelenség volt egy, a lelőhely ÉNy-i részén megfigyelt edénykupac, amely feltehetőleg az egykori járósíntől állhatott; objektumot nem tudtunk kötni hozzá. A gyér leletanyag kis, tanyaszerű kelta telepre utal.

A feltárásban részt vettek: Liska András, Medgyesi Pál, Rózsa Zoltán.

GYUCHA ATTILA

114. Gyula, 511. számú lelőhely

(Békés megye) A

A részletes tanulmányt lásd az 35. oldalon!

RÓZSA ZOLTÁN

115. Gyula, 512. számú lelőhely

(Békés megye) Szk

A lelőhelyen a 44. számú főút Gyula és Békéscsaba közti szakaszának szélesítéséhez kapcsolódó megelőző feltárássorozat keretében 2002. október 24. és november 28. között végeztünk munkát.

A lelőhely Gyulától Ny-ra, a 44. számú főút D-i oldalán, az elkerülő út körforgalma melletti fateleptől közvetlenül D-re, illetve Ny-ra található egy sekély, ma már alig érzékelhető mélyedés D-i partján.

A nyomvonalba eső mintegy 80×30 m-es felület humuszolása során kiderült, hogy a lelőhely DNy-i negyedében nagyméretű újkori homokkitermelő gödröt ástak. Egy hasonló, de kisebb méretű újkori gödör ettől néhány méterre K-re esett. A munka során a humuszolt terület ÉNy-i részére koncentrálnak összesen három gödröt tártunk fel, melynek gyér leletanyaga a szkíta korra utalt. A humuszolás során a lelőhely DK-i részén őskori telepréteget figyeltünk meg, melynek vizsgálatá-

ra két 10×10 m-es szelvényt nyitottunk. A szelvények teljes területén 25–35 cm vastag szkíta kori, leletanyagban nem túlságosan gazdag telepréteget figyeltünk meg, mindössze egyetlen elkülöníthető objektummal.

A feltárásban részt vettek: Liska András, Medgyesi Pál, Rózsa Zoltán.

GYUCHA ATTILA

116. Gyulaháza, Halom-dűlő

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, Á

2002. február 8-án néztük meg a Gyulaháza Halom-dűlőben fekvő nagy halmot. A kurgán Gyulaházától DDK-re fekszik, közvetlenül a Nyírmadár-ra vezető út bal oldalán, a falu szélétől mintegy 800 m-re. Ma Gyulaháza határa. A térképen halom névvel jelölik, Jósa szerint a nagyobbik halmot Testhalomnak vagy Tetemhalomnak hívták. Ennek a magasabb halomnak a tetején magassági pont van, de magát a halmot erősen szántják. A talaj erősen homokos. K-i és DK-i oldalán a halom tetejétől kb. 15 m-re körben 5–6 kiszántott emberi váz maradványaira bukkantunk. A halmon ezenkívül a Gáva kultúrához tartozó cserepeket gyűjtöttünk.

1901-ben Jósa András már folytatott itt ásatást. Információja szerint Pataky Árpád a Bach-korszak idejének szolgabírója 1859-ben már kijelölt és feltárt egy Ny-ról K-re a halom közepéig futó árkot és egy keresztbefutó É–D-it is. Csontvázakat talált, mellettük kardokat, lédzsákat. Jósa maga az ásatáskor a K-i oldal felől húzott 18 m hosszú, 5,5 m széles árkot, melyet 6 m mélységig termelt ki. Az árok a halom kúpján túl Ny-ra 2,5 m-nyire futott ki. 40–50 cm mélyen két ép, Ny–K-i vázat talált, majd hét további egyén vázának maradványait. Közeliükben IV. Béla ezüstveretet. A halom mélyebb rétegeiről megállapította, hogy bolygatatlanok. 1 m mélyen kemény, alig bontható, vékony rétegre bukkant. 4,5–5 m mélyen a középtől Ny-ra 2,5 m-re egy 2×2 m-es részen tölgyfa-deszka korhadékait figyelte meg minden rendszer nélkül. Másutt követ és lókoponyát bontott ki. Megállapította, hogy a központi sírt nem találta meg.

A nagyobbik halomtól KÉK-re 150 m-re kisebb kísérőhalom látszik, de ezt is erősen szántják. Ez a halom Jósánál karászi Kishalom néven szerepel, benne hamvasztásos temetkezést és mellette arany- és bronztárgyakat talált.

A két halom közötti részen 2002-ben kevés jellegtelen (Árpád-kori?) cserepet gyűjtöttünk.

A kiszántott sírok miatt vált szükségessé a leletmentés, amelyet 2002. február 18. és március 12. között folytattunk. A terület helyrajzi száma: 0313. Ennek során feltártunk 124 többé-kevésbé megmaradt késő Árpád-kori temetkezést. A leletanyag nagyrészt S-végű hajkarikákból és néhány 12. századi pénzből, fémből készült ruhaalkatrészekből, gyöngyből állott. A temető érdekessége, hogy véleményünk szerint ragaszkodtak a korábban felhordott mesterséges halom területéhez, ezért néha három-négy rétegben voltak a sírok. Ugyanebből fa-

kadt viszont, hogy a csontvázak igen hiányosak és rossz állapotban vannak. Templom nem volt a halmon. Éppen ezért érdekes, hogy a leletanyag előzetes, restaurálás előtti felmérése alapján a temetőt véleményünk szerint még azután is használták, hogy Kálmán törvénye szerint a templom körül kellett volna ezt kialakítani.

ALMÁSSY KATALIN – ISTVÁNOVITS ESZTER – LANGÓ PÉTER

117. Gyulaj, Forrási-dűlő

(Tolna megye) Ő, Á

A lelőhelyen egy Wosinsky által említett középkori templom azonosítása végett végeztem terepbejárást. A két patak találkozásától DNy-ra fekvő, meredek domboldal aljában elszórtan néhány óskori kerámiát, tőle Ny-ra kis kiterjedésű Árpád-kori lelőhelyet találtam, a templomhelyet azonban nem sikerült megtalálni.

K. NÉMETH ANDRÁS

118. Gyulavári, Sirály utca 54.

(Békés megye) I

2002. február 14-én bejelentés érkezett a gyulai Erkel Ferenc Múzeumba, hogy a fenti telken vízvezeték árkának kiásása során emberi csontvázat találtak.

A Sirály utca a település ÉNy-i részén helyezkedik el, a lakott terület széléhez közel. Az 54-es házszám az utca ÉNy-i szakaszán, az utca ÉNy-i oldalán található. A ház udvari bejáratával szemben, az udvari kapubejáró nyomvonalának közepén a tulajdonos először a medencecsontot találta meg, majd az anatómiában valamennyire jártasként, aprólékosan kibontotta gyakorlatilag a teljes vázat. A csonton kívül mást, régészeti leletet nem talált. Néhány késő középkorinak látszó edénytöredék a csontváz feletti talajrétegből került elő.

Február 15-én kibontottuk és dokumentáltuk a sírt. Foltja nem volt megfigyelhető. A sír alján egy háton fekvő nyújtott helyzetű csontváz feküdt. A koponya bal oldalára fordult, darabokra tört. A bal alkar a vállhoz visszahajlítva, a jobb alkar derékszögben behajlítva, a medence fölé helyezve feküdt. A bordák a jobb oldalon épek voltak, a bal oldalon alig maradtak meg. A bal oldali lábszár csontjai is kimozdultak eredeti helyzetükből. Tájolása: DNy 39°. A sír felszíntől mért mélysége 89 cm. Melléklete nem volt.

A lelőhely a gyulai topográfia közöletlen lelőhelyei közül a Gyulavári 1. számú lelőhely és a Gyulavári 131. számú lelőhely között helyezkedik el. Temetőrészlet lévén nem dönthető el egyértelműen, hogy melyik lelőhelyhez tartozik, külön lelőhelyként való kezelése is kérdéses.

LISKA ANDRÁS

119. Hajdúnánás, Veres-tenger-járás

(Hajdú-Bihar megye) Szk, H

A Hajdúnánást Polgárral összekötő műút É-i oldalán, Nánástól Ny-ra, a Veres-tenger-járás nevű határrészen